

Anu Lahtinen

We've Got Something to Say

Lähde. Historiatieteellinen aikakauskirja 1/2004. Ensimmäinen vuosikerta. Julkaisija: Joensuun yliopiston historian jatko-opiskelijat, Labyrintti ry.

Viime vuosina historian tutkijatapaamisissa ja aikakauslehdissä esitetty puheenvuoroja, jotka viestivät siitä, että jatkokoulutus ja väitöskirjan tekoprosessi muuttuvat. ”Nuorten tutkijoiden” määrä on kasvanut, ja kehityksellä on puolensa ja puolensa. Taloudellisista resursseista jaetaan tunnetusti niukkuutta, mutta laajenevassa porukassa löytyy entistä enemmän ideoita ja ideoiden toteuttajia. Samalla kasvaa halu tehdä yhdessä jotakin uutta ja omaa, omilla ehdoilla.

Näin on syntynyt myös *Lähde* -

Historiatieteellinen aikakauskirja, jonka ensimmäinen numero ilmestyi alkuvuodesta. Sitä julkaisee Joensuun yliopiston historian jatko-opiskelijat, Labyrintti ry. Sana ”lähde” herättää ensisilmäyksellä epäilyksiä lähdekeskeisyydestä, mutta ehkä se on tässä ajateltava pulppuilevana ja virkistävänä, alkuperäisessä merkityksessään. Ulkoasusta vastaa tukholmalainen graafikko Allyson Greene, ja teosta on kuvitettu Joel Nordströmin tilastotaiteella. Näin siis yhdistyvät *tiede ja taide*, suomalainen sanapari, joiden läheisyyttä EU:n tiedejulkaisuissa on kuluvana vuonna hehkutettu.

Julkaisu ilmoittaa kiinnostuksenaiheikseen tutkimusmenetelmät ja historianfilosofian. Tämä näkyy myös ensimmäisessä numerossa, jonka eriteemaisia artikkeleita kokoaa kysymys omien lähdeaineistojen ongelmista ja tulkinnosta. Artikkeleissa pohditaan niin muistitiedon käyttöä, keskiajan venäläisten kronikoiden kuin sanomalehtitekstienkin tulkintamahdollisuuksia sekä ravintoekologian mahdollista hyötyä historiantutkimuksessa. Kaikki teemat eivät ole uusia, mutta näkökulmat osoittavat, että jokainen tutkijasukupolvi hakee omaa näkökulmaansa tutkimuksen tekemiseen. Aikakauskirja kertoo myös siitä, miten moniulotteisella tutkimuskentällä väitöskirjan tekijät parhaillaan työskentelevät.

Erityisesti viehättää aikakauskirjan alkuun sijoitettu otsake *Pohdinta*, jonka alla on ymmärtääkseni tarkoitus jatkossakin julkaista lyhyitä

puheenvuoroja. Ensimmäisessä numerossa otsakkeen alla on Ville Kivimäen pohdinta postmodernin haasteesta. Historioitsijat juuttuvat välillä kiistelemään siitä, kumpi on pahemmin *passée* - moderni, postmoderni vai molemmat. Mutta miksi tämän pitäisi olla kynnyskysymys, kunhan ne herättävät älyllisesti kutkuttavia haasteita. Missä määrin ”postmodernin” projekti sitten on yhdistettävissä historian tutkimuksen perinteisiin ja mitä arvokasta se on tuonut tullessaan, tätä pohtii myös Kivimäki muutamien nasevin esimerkein.

Kerronta, muistot ja todellisuus

Lähteen ensimmäisessä artikkelissa tutkija Kati Parpei käsittelee keskiaikaisia venäläisiä kronikoita ja niiden kaksijakoista maailmaa. Parpei toteaa, että kronikoiden sisältö muokkautui vuosikymmenestä toiseen, kun kirkon ja vallanpitäjien poliittiset tavoitteet muuttuivat. Siten ne käyvät paremmin poliittisten tavoitteiden analysoijalle kuin tarkan tapahtumahistorian jäljittäjälle. Siitä huolimatta kronikoita siteerataan yhä ikäänkuin ne olisi kirjoitettu nykyisessä mielessä ”todenmukaisiksi” kuvauksiksi.

Parpei korostaa Jukka Korpelan tavoin, että kronikoitsijat eivät katsoneet ”väärentävänsä” totuutta vaan edistävänsä oikeaa asiaa hioessaan kertomusta yhä lähemmäs jumalallista täydellisyyttä. Kronikoissa korostui kautta linjan mustavalkoinen kuvaustapa - Venäjänmaa esitettiin hyvänä ja yksimielisenä, ulkoa saapuvat vihollishahmot saivat kannettavakseen kaiken pahan.

Dualismi ja pahan ulkoistaminen saattoi korostua keskiaikaisissa kronikoissa, mutta samanlaisia elementtejä nostaa esiin myös Tommi Rätyn artikkelissaan *Muistettu vai omaksuttu?*, jonka keskiössä ovat joutsenolaisten muistot vuoden 1918 tapahtumista. Rätyn seuraa muistojen hioutumista yhtäläiseen suuntaan. Paikallisyhteisö pyrki muistoissaan korjaamaan vuoden 1918 repeytymää. Vuosien kuluessa yksittäisten ihmisten kertomukset alkoivat muistuttaa toisiaan, ja niissä alkoi korostua yhteisön sisäinen harmonia ja hyväntahtoisuus. Pahat tappajat tulivat tarinoissa ulkopuolelta.

Rätyn artikkeli kuvastaa perinteentutkijoiden ja historioitsijoiden lähentymistä. Perinteentutkijat keskittyivät pitkään kerronnan muotoihin ja historioitsijat ”tosiseikkoihin”. Nykyään molempia kiinnostaa se kokonaisuus, joka syntyy menneisyyden tapahtumista ja tapahtumien tulkinnoista.

Samansuuntaisia pohdintoja tulkinnoista ja niiden todellisuudesta esittää myös Henrik Boberg, joka kirjoittaa omassa artikkelissaan sanomalehdistä historiallisena lähteenä. Boberg kysyy erityisesti, millaista tietoa sanomalehdet tarjoavat kulloisestakin aikakaudesta - millaisiin kysymyksiin ne voivat vastata ja millaista todellisuuden ulottuvuuksia sanomalehtitutkimus voi toivoa tavoittavansa. Boberg soveltaa artikkelissaan muun muassa Newcombin viestintäteoreettista mallia ja käsittelee mm. ongelmia, joita fennomaanisen liikkeen sanomalehdet kokivat hakiessaan hyväksyntää kohdeyleisöltään.

Väestöhistoriaa ja lisääntymisekologiaa

Lähteen toisena teemana voi nähdä väestöhistorian tutkimuksen. Sitä

edustaa Jan Kuhasen artikkeli *Ravitsemus ja väestönkasvu*, joka tarkastelee lisääntymisekologian tutkimusta. Kuhanen kysyy, miten ravitsemusekologia voi auttaa historian tutkijaa. Voivatko myöhemmät, Afrikasta saadut tutkimustulokset, auttaa ymmärtämään 1700-luvun Euroopan väestönkasvua? Tulkintoja hankaloittaa muun muassa se Kuhasen toteama ongelma, että tutkijat ovat olleet keskenään hyvin erimielisiä ravitsemuksen ja hygienian vaikutuksesta kuolleisuuteen ja syntyvyyteen.

Jari Mustosen artikkeli *Väestöhistorian lähteistä Pohjois-Karjalan väestöhistorian tutkimuksessa* tuntuu jäävän hiukan kevyeksi, joskin tärkeäksi muistutukseksi peruslausahduksesta ”Valhe-emävalhe-tilasto”. Mustonen purkaa Suomen virallinen tilasto -sarjan, henkikirjojen ja kirkonkirjojen ongelmia. Esimerkit henki- ja kirkonkirjojen suurista määrällisistä heitoista muistuttavat siitä, miten kaukana arjesta väestötieteelliset tilastot ja luokittelut voivat olla. Muuttotappioiden ja -voittojen arviointi osoittautuu monimutkaiseksi prosessiksi, ja valmiisiin tilastolukuihin luottava voi joutua pahan kerran metsään. Erityisväriä Pohjois-Karjalan väestöntutkimukseen tuovat erilliset ortodoksi- ja luterilaisseurakunnat erilaisine väestökirjanpitoineen.

Jatkoa odotellessa

Alaotsakkeena ”Historiatieteellinen aikakauskirja” on kutkuttava ja velvoittavakin - kirjoittajat eivät ole lähteneet laatimaan yksittäistä artikkelikokoelmaa, vaan tavoitteena on julkaista lisää ja säännöllisin väliajoin. Julkaisun koko potentiaali selviää, kun ensimmäinen numero saa jatkoa. Liikkeelle on kuitenkin lähdetty maltillisesti - ehkä hiukan turhankin matalalla profiililla, sillä aikakauskirja tuli kirjoittajan käsiin aivan sattumalta - ja kirjoittajien omilla ehdoilla. Seuraava numero on odotettavissa vuoden jälkipuoliskolla. Siihen mennessä ensimmäistä numeroa pääsee lukemaan ainakin hyvin varustetuissa vapaakappalekirjastoissa, tai omaa kappaletta voi tiedustella julkaisijan sähköpostiosoitteesta [labyrinth\[POISTATAMA\]@cc.joensuu.fi](mailto:labyrinth[POISTATAMA]@cc.joensuu.fi).

Lähteen osatavoitteena on toimia paikallisella tasolla - ensimmäisen numeron kaikki kirjoittajat ovat joensuulaisia jatko-opiskelijoita. Artikkeleita ja lukijapalautetta otetaan kuitenkin vastaan kirjoittajan maantieteellisestä identiteetistä riippumatta. Päätoimittaja Sirpa Aalto toteaa uuden julkaisun tavoitteiksi avoimuuden, tieteellisen vapauden ja vuoropuhelun. Tieteellisissä piireissä ei koskaan olekaan liikaa hienopiirteistä vuoropuhelua, ystävällisen avointa eriävien ja yhtenevien mielipiteiden erittelyä. Ehkä *Lähde* tarjoaa mahdollisuuden tällaisille pulppuileville ajatuksille?

Teksti: Anu Lahtinen
Anu Lahtinen on FM ja tutkijakoulutettava Turun yliopiston Suomen historian oppiaineessa.

ENNEN JA NYT

Historian tietosanomat